

STRUCTURA ETNICĂ A ORAȘULUI SIGHIȘOARA, ÎNTRE ANII 1930 ȘI 2011

Ioan Mărculeț
Vasile Mărculeț

Repere în timp. Sighișoara, unul dintre cele mai vechi orașe *burguri* ale germanilor (sașilor) din Transilvania, se află situat pe râul Târnava Mare, la o altitudine de 345-400 m. Inițial, pe actualul amplasament al orașului a existat o așezare dacică, iar apoi, după cucerirea romană, un castru roman.

Prima atestare documentară a cetății datează din 1280, când documentele amintează existența așezării cu numele de *Castrum Sex*¹. După instalarea germanilor, aduși de regii maghiari care erau interesați „*să aibă pe pământurile recent cucerite locuitori cu o altă limbă deosebită de cea a localnicilor, pentru a-i domina și stăpâni*” și pentru a crea „*centre de viață citadină pe care să le poată apoi exploata prin impozite*”², Sighișoara a cunoscut o dezvoltare continuă.

De-a lungul timpului, cetatea apare menționată cu numele de *Segeswar* (1337, 1353), *Seguswar* (1364, 1367), *castrum Sches* (1349) sau *Schenk* (1374)³. Din 1337, Sighișoara devenea și reședință a scaunului săsesc cu același nume (*Segeswar*)⁴. Statutul de reședință scăunală îi conferea orașului și calitatea de însemnat centru administrativ.

¹ *Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen*, von Fr. Zimmerman und C. Werner. Erster Band: 1191 bis 1342. Nummer: 1 bis 582, Hermannstadt, 1892, nr. 197 (*Urkundenbuch*, I); Cf. Gheorghe Baltag, *Sighișoara-Schässburg-Segesvár. Istoria Sighișoarei de la întemeierea orașului până în 1945*, Edit. Nereamia Napocae, Cluj-Napoca, 2004, p. 38-40.

² Mario Ruffini, *Istoria românilor din Transilvania*, Edit. Proteus, București, 1993, p. 30.

³ *Urkundenbuch*, I, nr. 540; *Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen*, von Fr. Zimmerman, C. Werner und G. Müller. Zweiter Band: 1342 bis 1390. Nummer: 583 bis 1259, Hermannstadt, 1897, nr. 640, 650, 680, 801, 1034-1035 (*Urkundenbuch*, II).

⁴ *Ibidem*.

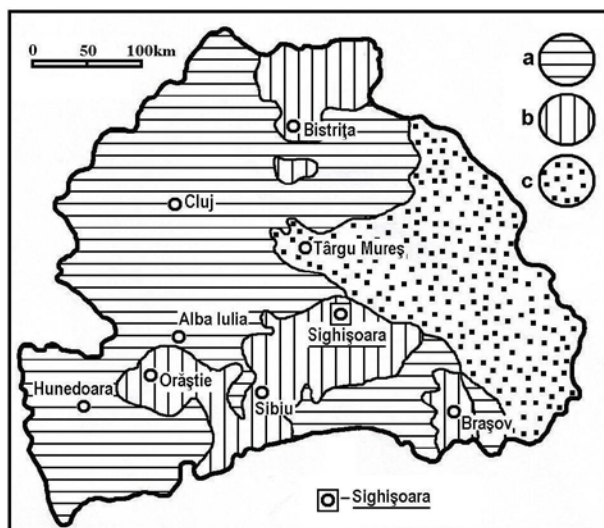

Fig. 1. Sighișoara pe harta răspândirii principalelor etnii din Transilvania, în preajma anului 1900: a. români; b. germani; c. secui⁵

Sighișoara este menționată ca oraș (*civitas*) într-un document din anul 1407 (*civitas Segwswar* sau *Segewswar*)⁶, Așezarea fusese însă ridicată la rangul de oraș liber încă din 1367 de regele Ungariei, Ludovic I de Anjou⁷. Încă din secolul al XV-lea așezarea a fost centrul *universității* saxone. În același secol a fost ridicat și sistemul de fortificații. Din 1431 și până prin 1435, Sighișoara a fost și reședința viitorului domn al Țării Românești, Vlad II Dracul (1436-1442, 1443-1447), însărcinat de Sigismund de Luxemburg cu apărarea sudului Transilvaniei⁸.

De-a lungul timpului, Sighișoara a cunoscut și multe momente dificile: orașul a fost devastat de turci (1438), de trupele lui Gheorghe Basta (1601), asediat de Gabriel Bathory (1612), incendiat (1676, 1736, 1788), confruntat cu epidemii de ciumă (în anul 1603 s-au înregistrat circa 2.000 de morți, iar în 1709, 4/5 din

⁵ După Ioan Mărculeț, Cătălina Mărculeț, „Aspecte geografice privind populația germană din Transilvania în secolul al XX-lea și la începutul secolului al XXI-lea”, în *Pangeea*, nr. 14, Alba Iulia, 2014, p. 102, prelucrare după Jean Nouzille, *Transilvania. Zonă de contacte și conflicte*, Edit. Enciclopedică, București, 1995, p. 227.

⁶ *Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen*, von Fr. Zimmerman, C. Werner und G. Müller. Dritter Band: 1391 bis 1415. Nummer: 1260 bis 1785, Hermannstadt, 1902, nr. 1.578.

⁷ *Urkundenbuch*, II, nr. 887.

⁸ Sergiu Columbeanu, Radu Valentin, *Vlad Dracul (1436-1442, 1443-1444)*, Edit. Militară, București, 1978, p. 27-32; Cf. Gheorghe Baltag, *op. cit.*, p.48-52.

populație a decedat) și inundații (1771). După fiecare calamitate, însă, localitatea s-a refăcut, afirmându-se drept unul dintre cele mai importante centre meșteșugărești din Transilvania. La 31 iulie 1849, la Albești, lângă oraș, trupele Imperiului Rus, conduse de generalul Lüders, le-au înfrânt categoric pe cele maghiare, comandate de generalul polonez Joseph Bem⁹.

Începând din primele decenii ale secolului al XX-lea, Sighișoara s-a dezvoltat, inițial, ca centru industrial, iar apoi, ca oraș turistic.

Modificări în structura etnică produse între 1930 și 2011. De la întemeierea orașului Sighișoara, până spre sfârșitul secolului al XIX-lea, populația de origine germană din localitate a fost majoritară, cu o proporție de peste 50% din totalul locuitorilor. Prima scădere a sub 50 de procente a fost semnalată la 1900. Chiar și în pofida acestei scăderi, germanii (sașii) au rămas însă cei mai numeroși locuitori din oraș (5.162 persoane, respectiv 48,88% din totalul locuitorilor)¹⁰.

Înființarea în localitate a primelor unități industriale, în primele trei decenii ale secolului al XX-lea, a determinat crearea unor noi locuri de muncă în Sighișoara. Dezvoltarea industrială a atras în oraș o însemnată mână de lucru din așezările rurale vecine. Cum era firesc, o mare parte din cei angajați în aceste unități economice s-au stabilit apoi în oraș, numărul locuitorilor Sighișoarei crescând cu 2.474 persoane. În acest interval de timp, prin pătrunderea unor locuitori de alte etnii, ponderea germanilor a scăzut cu 8,71 procente și au crescut cele ale românilor (6,9%) și maghiarilor (0,8%).

Cu tot afluxul de populație de etnie română și maghiară și în anul 1930, în structura națională a orașului Sighișoara, germanii au rămas cei mai numeroși (5.236 persoane; 40,2% din totalul locuitorilor), fiind urmați în ordine descrescătoare de

⁹ Cf. Gheorghe Baltag, *op. cit.*, p. 79-110, 233-253.

¹⁰ Ioan Mărculeț, Dragoș Baroiu, „Modificări în structura națională a populației orașului Sighișoara în perioada 1900-2002”, în *Analele Universității „Spiru Haret”, Seria Geografie*, nr. 6, 2003, București, 2003, p. 79.

români (4.366 persoane; 33,5%), maghiari (2.896; 22,2%), romi (355; 2,5%) și evrei (146; 1,6%)¹¹ (fig. 2 și 3).

După 1930 s-a produs o creștere spectaculoasă a numărului românilor în oraș, care au devenit majoritari în următorarele două decenii. Inversarea rapidă a raportului dintre primele două naționalități din Sighișoara (română și germană) s-a datorat și natalității foarte scăzute specifice etniei germane. La nivelul întregii țări, acest fenomen a fost semnalat și de Sabin Manuilă, care afirma, în lucrarea *Studiu etnografic asupra populației României* (1940), despre ramura sașilor din Transilvania că este o grupare care înregistrează o „scădere a capacității de spor biologic” și „are cel mai mic spor natural dintre toate neamurile din România”¹².

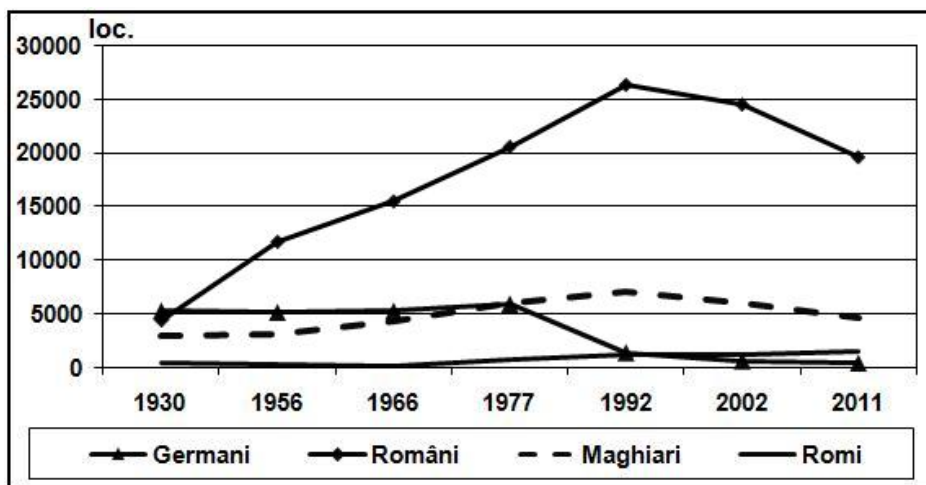

Fig. 2. Evoluția numerică a germanilor, românilor, maghiarilor și romilor din orașul Sighișoara (1930-2011)

Intrarea României în cel de-al Doilea Război Mondial și urmările acestei decizii au afectat și pe locuitorii orașului Sighișoara. Ca urmare, sub raport numeric, aceștia au înregistrat în anii '40 o relativă stagnare. Cauzele acestei stagnări au fost: pierderile umane produse de conflagrația mondială, reducerea natalității și

¹¹ *Recensământul general al populației României din 29 decembrie 1930*, Vol. II, Neam, limbă maternă, religie, I.N.S., București, 1938, p. 438-439.

¹² Sabin Manuilă, „Studiu etnografic asupra populației României (I)” (Extras din lucrarea publicată de Institutul Central de Statistică, *Studiu etnografic asupra populației României*, București, 1940), în *Geopolitica*, vol. I, Edit. „Glasul Bucovinei”, Iași, 1994, p. 195.

dificultățile socio-economice inerente perioadelor imediat următoare războaielor¹³. În opinia istoricului Thomas Năgler, care face referire la întreaga populație germană din Transilvania, în intervalul 1945-1948, pierderea averii lor, în proporție de 90%, și faptul că aproape jumătate din etnicii sași au murit sau au fost nevoiți să trăiască în alte țări, au dus la dispariția dublei loialități, arătată până atunci, atât Germaniei, cât și României¹⁴.

O situație aparte se constată în cazul populației evreiești, numărul acestia scăzând continuu, ponderea ei nedepășind 1,5% din totalul populației în tot intervalul analizat (1930-2011). Cel de-al Doilea Război Mondial și proclamarea statului Israel (la 14 mai 1948) au fost cauzele care au determinat pe cei mai mulți evrei din România, și implicit din Sighișoara, să se întoarcă în țara de origine. Ritmul plecărilor acestora din oraș a cunoscut intensități diferite. Dacă în anul 1956 numărul evreilor se ridica la 217 persoane, după o perioadă cu o scădere mai accentuată, el a ajuns 35 în anul 1966. În anul 1992, numărul acestora, era de 2 persoane (0,03%)¹⁵.

În anul 1956 în Sighișoara locuiau 20.363 persoane, iar după acest an ritmul creșterii numărului populației a fost deosebit de intens, ajungându-se la 35.904 locuitori în anul 1992. Conform datelor oferite de recensământul din 1956¹⁶ în oraș trăiau 11.718 români (57,5% din totalul locuitorilor), 5.096 (25,0%) germani, 3.005 (14,7%) maghiari, 236 (1,1%) romi și 308 (1,7%) de alte naționalități (fig. 3). În următorul deceniu numărul locuitorilor din oraș a crescut la 25.109 persoane, din

¹³ Ioan Mărculeț, Cătălina Mărculeț, „Considerații asupra evoluției numerice a germanilor din România între anii 1930-1992”, în *Historia et philosophia*, Mediaș, 2002, p. 20; Ioan Mărculeț, Dragoș Baroiu, *op. cit.*, p. 80.

¹⁴ Thomas Năgler, „60 de ani de la începutul exodului germanilor din România”, în *Comunicări științifice*, II, Mediaș, 2004, p. 63.

¹⁵ Ioan Mărculeț, Alina Bejinariu, Mihai Popa, „Modificări în structura națională a populației orașului Sighișoara între 1900-1992”, în *Însemnări geografice*, București, 2002, p. 24; Ioan Mărculeț, Dragoș Baroiu, *op. cit.*, p. 80.

¹⁶ *Recensământul populației din 21 februarie 1956*, D.C.S., București, 1969.

care 15.503 (61,7%) erau români, 5.204 (20,7%) germani, 4.224 (16,8%) maghiari, 80 (0,3%) romi și 98 (0,5%) de alte naționalități¹⁷.

Din compararea rezultatelor oferite de statisticile din anii 1956 și 1966, deși se observă o creștere numerică a populației aparținând principalelor trei etnii, totuși ponderea germanilor și maghiarilor continuă să înregistreze o scădere. Această evoluție demografică este datorită afluxului de etnici români, „favorizat și de procesul de extindere spațială a orașului, ce constituia la acea dată un pol de atracție în regiune”¹⁸.

În anul 1977, în urma modificărilor semnalate mai sus, structura națională a populației orașului Sighișoara era compusă din: 20.606 români (62,0% din totalul locuitorilor), 5.924 (17,8%) maghiari, 5.881 (17,7%) germani, 739 (2,2%) romi și 58 (0,3%) alte naționalități (fig.3).¹⁹ În perioada 1966-1977, singura schimbare semnificativă în structura populației orașului a constat în trecerea pe poziția a II-a a maghiarilor, în locul germanilor. Deși nu a produs o modificare în ordinea structurii demografice, este de menționat faptul că ponderea populației de etnie romă din Sighișoara a crescut cu 1,9 procente.

După anul 1977 procesul de emigrare a germanilor spre ținuturile de origine s-a intensificat foarte mult. Cauzele fundamentale ale plecărilor nu au fost persecuțiile politice, naționale sau religioase, ci au fost de natură psihologică (prin dorința de conservare etnică) și economică (cunoscut fiind decalajul mare dintre nivelul de trai din Germania de Vest și cel din România)²⁰. Aceste emigrări au fost

¹⁷ *Recensământul populației și locuințelor din 15 martie 1966*, I, D.C.S., București, 1968.

¹⁸ Ioan Mărculeț, Dragoș Baroiu, *op. cit.*, p. 80. Procesul de extindere spațială a orașului, susținut de dezvoltarea industrială continuă, a favorizat creșterea numerică a populației de etnie română până la sfârșitul secolului al XX-lea.

¹⁹ *Recensământul populației și locuințelor din 7 ianuarie 1992 – structura populației pe naționalități (date comparative 1977 – 1992)*, D.N.S., București, 1994.

²⁰ Ioan V. Raica, *Mediaș. Natură-istorie-economie (studiu)*, Edit. Tipomur, Târgu Mureș, 1994, p. 39. Cf. Wilfried E. Schreiber, „Minoritatea germană din România și evoluția numerică a acesteia”, în *Studii și Cercetări de Geografie*, vol. XLVII-XLVIII, București, p. 86, unde, în totală opoziție cu opinia lui Ioan V. Raica, consideră că „pierderea proprietăților, teroarea politică și etnică, precum și

încurajate și chiar sprijinite de guvernul de la București și de asociațiile de sași și șvabi din străinătate. În acest sens, în anul 1978 cancelarul Republicii Federale Germane, Helmut Schmidt, și președintele României, Nicolae Ceaușescu, au ajuns la un acord prin care statul român primea unele sume de bani în schimbul germanilor care emigrau din țară²¹.

În noile condiții, fenomenul emigrației germanilor s-a intensificat. În Sighișoara, deficitul de populație produs de plecarea germanilor din oraș a fost compensat, însă, de noii locuitori veniți din localitățile rurale vecine.

Intervalul de timp de un deceniu și jumătate, cuprins între anii 1977 și 1992, s-a caracterizat printr-o creștere a numărului locuitorilor orașului cu 2.696 persoane, care a ajuns la 35.904 persoane. Din datele înregistrate la recensământul 1992 se constată că la data recensării, în Sighișoara trăiau 26.399 (73,5%) români, 7.056 (19,6%) maghiari, 1.367 (3,8%) germani, 1.096 (3,0%) romi și 22 (0,1%) persoane de alte naționalități.²² Față de anul 1977, cea mai dramatică modificare s-a produs în ponderea populației germane, care a scăzut cu 13,9 procente. În contrast, toate celelalte trei etnii mai numeroase au înregistrat creșteri procentuale: românii cu 11,5 procente, maghiarii cu 1,8 procente și romii cu 0,8 procente.

faptul că în urma războiului numeroase familii au fost despărțite, au dus la o emigrare – a germanilor, n.n. – crescândă”.

²¹ Wilfried E. Schreiber, *op. cit.*, p. 86-87; Ioan Mărculeț, Cătălina Mărculeț, Elena Herda, „Considerații istorico-geografice asupra populației germane din România în secolul XX”, în *Sociologie Românească*, vol. V, nr. 1, București, 2007, p. 135. În fiecare an urmau se emigreze din România 11.000 de germani. Însă, în deceniu 9 al secolului al XX-lea, numărul germanilor plecați din țară s-a ridicat până la 15.000 de persoane pe an.

²² *Recensământul populației și locuințelor din 7 ianuarie 1992 – structura populației pe naționalități (date comparative 1977 – 1992)*, D.N.S., București, 1994.

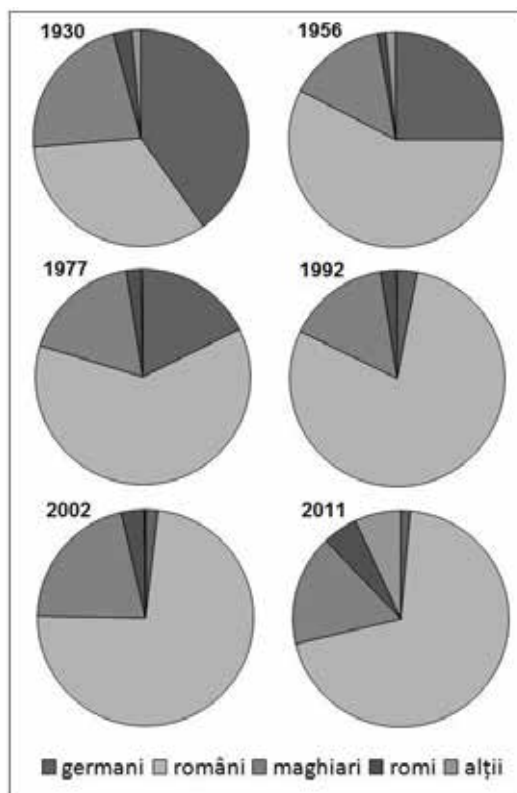

Fig. 3. Structura etnică a orașului Sighișoara (1930-2011)

La începutul secolului al XXI-lea, în anul 2002, în orașul Sighișoara locuiau 32.304 persoane. Diminuarea populației orașului cu 3.600 de persoane într-un deceniu a fost cauzată de mai mulți factori: reducerea natalității, restructurarea industrială, declinul socio-economic general și fluxul migratoriu spre vestul Europei. Conform statisticii, în oraș locuiau: 24.556 (76,0%) români, 5.934 (18,3%) maghiari, 1.135 (3,5%) romi, 623 (1,9%) germani și 53 (0,3%) persoane aparținând altor naționalități (italiană, evreiască, rusă, bulgară etc.)²³ (fig. 3). După cum se poate observa, singura modificare produsă între anii 1992 și 2002 a fost trecerea romilor pe poziția a III-lea, în locul germanilor.

²³ *Recensământul populației și locuințelor – martie 2002 (Recensământ etniei 2002)*, I.N.S. (www.recensamantromania.ro).

Evoluția descendentă a numărului populației orașului Sighișoara, produsă de cauzele precizate mai sus, s-a continuat și în anii următori. Ca urmare, în anul 2011 în orașul de pe Târnava Mare locuiau 28.102 persoane, valoare apropiată de cea de la începutul anilor '70. Ordinea naționalităților în structura etnică s-a păstrat asemănătoare cu cea din anul 2002: români (19.632 persoane; 69,9% din totalul locuitorilor), maghiari (4.643; 16,5%), romi (1.471; 5,2%), germani (403; 1,4%), alte etnii (45; 0,2%) și locuitori pentru care informațiile sunt nedisponibile (1.908; 6,8%)²⁴. Însă, din cauza numărului mare al persoanelor cuprinse la rubrica informații nedisponibile (peste 1.900 de locuitori), nu pot fi exprimate concluzii certe asupra structurii etnice a orașului Sighișoara pe anul 2011.

Concluzii. Din analiza statisticilor cunoscute, referitoare la structura etnică a orașului Sighișoara, la finalul realizării prezentului demers se pot formula următoarele concluzii:

1. În întreg intervalul de timp analizat, de peste opt decenii (1930-2011), principalele naționalități din oraș au fost: germană, română, maghiară și romă.
2. Etnia germană, a pierdut poziția I în structura populației după cel de-al Doilea Război Mondial și a coborât, treptat, pe locul IV, în anul 2002.
3. Românii s-au poziționat pe locul I după cea de-a doua conflagrație mondială și sau menținut în fruntea structurii etnice până în prezent.
4. Maghiarii, cu ponderi cuprinse între 13 și 23%, au trecut în perioada 1966-1977 de pe locul al III-lea pe locul al II-lea, poziție pe care se aflau și la recensămintele ulterioare.
5. Romii s-au poziționat preponderent pe locul al IV-lea (cu ponderi de până la 3%), dar au trecut pe locul al III-lea în anul 2002.

²⁴ *Recensământul populației și locuințelor, 2001 (Tab. 8 Populația stabilă după etnie – județe, municipii, orașe, comune)*, I.N.S. (www.recensamantromania.ro/rezultate-2/).

**THE ETHNICAL STRUCTURE OF SIGHISOARA CITY
BETWEEN 1930 AND 2011
(ABSTRACT)**

*Throughout the year 1930-2011, the main nationalities in the city were: German, Romanian, Hungarian and Roma. After World War II the German ethnicity lost the first place in the population structure, reaching the fourth place in 2002. Romanians found themselves on the first position after the second world conflagration and remained in the top of the ethnical structure until nowadays. Hungarians that were in a percentage between 13% and 23%, during 1966-1977 advanced from third place to second place, position in which they were at the subsequent censuses. Roma population was prevalent in the fourth position (with percentages up to 3%) but in 2002 it advanced to the third place (Translated by **Theodora Mărculeț**).*

Cuvinte cheie: Sighişoara, germani, români, maghiari, romi.

Key words: Sighisoara, Germans, Romanians, Hungarians, Romani.